

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล

ประชากร และการพัฒนา

POPULATION AND DEVELOPMENT NEWSLETTER ISSN : 0125-5754
Website: www.newsletter.ipsr.mahidol.ac.th

โครงสร้างอายุ เปลี่ยนสังคม

หน้า 6-7

ครอบครัวของเด็กซีอัลฟา

จงจิตต์ ฤทธิรงค์
jongjit.rit@mahidol.edu

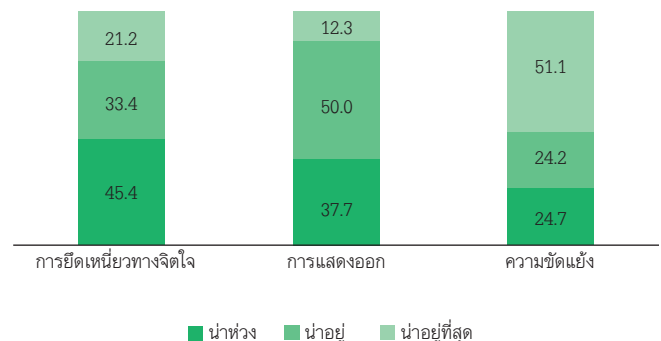
เมื่อได้รับเชิญให้นำเสนอผลการวิจัยในหัวข้อครอบครัวกับการพัฒนาคนทุกวัยในสังคมยุคใหม่ประเด็นเรื่อง “ลูก” ศูนย์กลางแห่งสายใยครอบครัว ในการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนงาน/โครงการและงบประมาณประจำปี จัดโดยกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เมื่อเดือนสิงหาคมที่ผ่านมา ทำให้รู้สึกสนใจที่มีหน่วยงานนโยบายระดับประเทศให้ความสำคัญกับประชากรวัยเด็กที่จะเป็นกำลังสำคัญในการดูแลประเทศต่อไป

บทความนี้ผู้เขียนขอเรียกประชากรเด็กว่า ประชากรรุ่นซีอัลฟา (Z-alpha) โดยทั่วไปรุ่นประชากรหนึ่งจะครอบคลุมระยะเวลา 20 ปี ประชากรรุ่นถัดจาก เอ็กซ์ (X) และ วาย (Y) คือ ซี (Z) ซึ่งปัจจุบันประชากรซี คือ เด็กอายุ 15 ปีลงมา แต่เนื่องจากประชากรรุ่นนี้ยังเกิดมาไม่ครบ จึงเรียกรุ่นที่เกิดมาก่อนว่าซีอัลฟา

โครงการเยาวชนนิเวศน์ของประชากรรุ่นซีอัลฟา ในประเทศไทย ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เก็บข้อมูลจากเด็กอายุ 3-14 ปี ผู้ดูแลเด็ก และครู ใน 5 จังหวัดของทุกภาค ได้แก่ กทม. ชลบุรี เชียงใหม่ ขอนแก่น และสุราษฎร์ธานี หนึ่งในวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาการอบรมเลี้ยงดูในบ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เด็กใช้เวลาอยู่มากที่สุด จึงน่าสนใจว่าพื้นที่ที่สำคัญที่สุดนี้เป็นอย่างไร บ้านของเด็กซีอัลฟา จะน่าอยู่เพียงไร

การศึกษานี้ใช้เครื่องมือ Family Environmental Scale เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมในบ้าน 3 ด้าน ได้แก่ การยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (cohesion) การแสดงออกของสมาชิกในครอบครัว (expressiveness) และ ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกครอบครัว (conflict) โดยเก็บข้อมูลจาก 1,340 ครอบครัว ครอบครัวที่น่าอยู่ควรมีระดับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจสูงซึ่งแสดงถึงความรักของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อกัน ระดับการแสดงออกสูงหมายถึงสมาชิกในครอบครัวมีอิสระสามารถแสดงความคิดเห็นหรือปฏิบัติต่อกัน และระดับความขัดแย้งต่ำซึ่งสะท้อนบรรยากาศความอบอุ่นในบ้าน หากแบ่งสภาพแวดล้อมในครอบครัวออกเป็น 3 ระดับด้วยวิธีการทางสถิติ จะสามารถจัดกลุ่มครอบครัวได้ดังนี้ 1) ครอบครัวน่าอยู่ที่สุด หมายถึง ครอบครัวที่มีระดับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจและการแสดงออกสูงที่สุด และระดับความขัดแย้งต่ำที่สุด 2) ครอบครัวน่าอยู่ หมายถึง ครอบครัวที่มีการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ การแสดงออก และความขัดแย้งระดับกลาง และ 3) ครอบครัวน่าห่วง หมายถึง ครอบครัวที่มีระดับ

การยึดเหนี่ยวทางจิตใจและการแสดงออกต่ำที่สุด และระดับความขัดแย้งสูงที่สุด ซึ่งแสดงเป็นแผนภูมิดังภาพ

ภาพ: ระดับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ การแสดงออก และความขัดแย้งในครอบครัวของเด็กซีอัลฟา (ร้อยละ)

การจัดกลุ่มครอบครัวน่าอยู่ด้วยระดับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ซึ่งแสดงด้วยกราฟแท่งพบว่า ครอบครัวเด็กซีอัลฟา เป็นครอบครัวน่าอยู่และน่าอยู่ที่สุดจำนวนรวมกันเกินกว่าครึ่ง (ร้อยละ 33.4 และ 21.2 ตามลำดับ รวมเป็นร้อยละ 54.6) กราฟแท่งต่อมาหมายถึงการแสดงออกของสมาชิกในครอบครัว ส่วนมากการแสดงออกของสมาชิกครอบครัวอยู่ในระดับกลางและสูง (ร้อยละ 50.0 และ 12.3 ตามลำดับ รวมเป็นร้อยละ 62.3) จึงจัดเป็นครอบครัวน่าอยู่และครอบครัวน่าอยู่ที่สุดตามลำดับ ส่วนกราฟแท่งที่สามแสดงความขัดแย้งในครอบครัว ประมาณ 3 ใน 4 ของครัวเรือนของเด็กซีอัลฟา มีความขัดแย้งระดับต่ำและกลาง (ร้อยละ 51.1 และ 24.2 ตามลำดับ รวมเป็นร้อยละ 75.3) หากพิจารณากราฟแท่งทั้งสามด้านรวมกันจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ของครอบครัวเด็กซีอัลฟาเข้าข่ายเป็นครอบครัวน่าอยู่มากกว่าครอบครัวน่าห่วง

แม้จะเป็นเรื่องที่น่ายินดีว่าเด็กซีอัลฟา ส่วนมากอยู่ในครอบครัวน่าอยู่ แต่อดสงสัยไม่ได้ว่าครอบครัวน่าห่วงของเด็กซีอัลฟาอยู่ที่ไหนและอยู่กันอย่างไร เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของครอบครัวน่าห่วง พบว่าส่วนมากอยู่ในพื้นที่เขตนอกเมืองในต่างจังหวัด (ร้อยละ 46.3) และอยู่ในกรุงเทพฯ (ร้อยละ 29.8) อาศัยอยู่ในครัวเรือน 3 รุ่น (ร้อยละ 33.5) ซึ่งมีพ่อ แม่ ลูก และปู่ ตา ย่า ยายอยู่ในครัวเรือน สัดส่วนพอๆ กับครัวเรือนพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว (ร้อยละ 31.1) และเกือบครึ่งหนึ่งของครอบครัวน่าห่วงนั้นมิรายได้เพียงพอแต่ไม่เหลือเก็บ (ร้อยละ 43.8)

เด็กที่เติบโตในครอบครัวน่าอยู่ น่าจะดีกว่าครอบครัวน่าห่วง เป็นแน่ จากข้อมูลวิจัยโครงการเดียวกันนี้ พบว่าสภาพแวดล้อมในครอบครัวส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กอายุ 6-14 ปี ซึ่งวัดโดยเครื่องมือ Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) ที่ตอบโดยผู้ดูแลเด็กซึ่งมากกว่าร้อยละ 80 คือพ่อหรือแม่ ข้อมูลทางสถิติแสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งในครอบครัวส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านอารมณ์ และความประพฤติ/เกรง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความขัดแย้งและการแสดงออกของสมาชิกในครอบครัวส่งผลต่อสัมพันธภาพทางสังคมของเด็ก นอกจากนี้ ข้อมูลวิจัยยังพบว่า แม่เด็กจะอยู่ในครอบครัวที่มีรายได้ไม่เพียงพอและผู้ดูแลมีระดับการศึกษาไม่สูงนัก แต่ถ้าเด็กอยู่ในครอบครัวที่มีระดับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจและการแสดงออกของสมาชิกในครอบครัวสูง แต่ระดับความขัดแย้งต่ำก็มีแนวโน้มที่เด็กจะมีพฤติกรรมดี

สภาพแวดล้อมในครอบครัวที่กล่าวถึงนี้สามารถปรับปรุงใหม่ได้โดยไม่ต้องใช้เงินสักบาทเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกในครอบครัวร่วมกันสร้างรอยยิ้ม เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ชื่นชม ให้กำลังใจกัน พุดคุยกันดีๆ ไม่ทะเลาะกัน ครอบครัวน่าอยู่คือครอบครัวที่อบอุ่น การแสดงความรักต่อกัน จึงเสมือนเป็นวัคซีนทางสังคมที่ปกป้องเด็กจากสิ่งเร้ารอบด้าน พวกเรามาช่วยกันสร้างครอบครัวน่าอยู่กันเถอะ@

ภาพโดย: เฉลิมพล แจ่มจันทร์

“วันนี้คุณกอดลูกแล้วหรือยัง?”

ตอมดี้ มิ่งแก้ว

จีรพรรณ หงษ์ทอง
jeerawan.hot@mahidol.ac.th

คำถาม “ประชากรและการพัฒนา” ปีที่ 39 ฉบับที่ 6

“ประเทศไทยมีจำนวนประชากรผู้ชายหรือผู้หญิงมากกว่ากัน”

เฉลย : ผู้หญิง

รายชื่อผู้ที่ได้รับรางวัลพิเศษ **นครราชสีมา**: ไพบูลย์ ธีระเรืองรัตน

รายชื่อผู้ที่ตอบถูกได้รับรางวัล **กรุงเทพฯ**: ทัดทรง บุญญ์หลังค์; ประภาพร ภูมิปัญญาคุณ; พงศธรานันต์ ศรีวงศ์เสียง; วิไล กุศลวิศิษฎ์กุล; สุวรรณ อุทราริทยากุล **กาญจนบุรี**: กฤษณา ดุลสุวรรณ; พูลศักดิ์ ดุลยสุวรรณ **แม่ฮ่องสอน**: สุวรรณ อุทราริทยากุล

ท่านที่ได้รับรางวัล โปรดรอรับของรางวัลจากกองบรรณาธิการ

คำถาม “ประชากรและการพัฒนา” ปีที่ 40 ฉบับที่ 1

“การคาดประมาณการเติบโตของกลุ่มศาสนาในปี 2593 ศาสนาอะไรมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละของประชากรโลกมากที่สุด”

ส่งคำตอบมายัง “ประชากรและการพัฒนา” ตามที่อยู่หน้า 12 หรืออีเมล jeerawan.hot@mahidol.ac.th ภายในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2562 ไม่เกินเวลา 16.00 น. (ท่านผู้ตอบคำถามทางอีเมลขอความกรุณาส่งที่อยู่ของท่านมาด้วย เพื่อการจัดส่งของรางวัลในกรณีที่ท่านได้รับรางวัล)

ประกาศรายชื่อผู้ที่ตอบคำถามถูก และได้รับรางวัลใน “ประชากรและการพัฒนา” ปีที่ 40 ฉบับที่ 2 (ธันวาคม 2562-มกราคม 2563)

ทูบบาตาซา ดินแดนมรดกโลกทางธรรมชาติ

รีนา ต๊ะดี
reena.tad@mahidol.ac.th

อุทยานธรรมชาติพิทักษ์ปะการังทูบบาตาซา (Tubbataha Reefs Natural Park) ของฟิลิปปินส์ ตั้งอยู่ในทะเลซูลู เป็นพื้นที่คุ้มครองและเป็นเขตสงวนพันธุ์นกและสัตว์ทะเล ครอบคลุมพื้นที่กว่า 372 ตารางไมล์ เป็นส่วนหนึ่งของสามเหลี่ยมปะการังที่ได้รับการยอมรับว่ามีความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเลมาก จนได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกทางธรรมชาติจาก UNESCO

ฉันได้มีโอกาสเดินทางไปอุทยานแห่งนี้ครั้งหนึ่ง ครั้งนั้นฉันและเพื่อนติดต่อเหมาเรือแบบกินนอนบนเรือ (liveaboard boat) เพื่อไปดำน้ำสัปดาห์เป็นเวลา 1 สัปดาห์ การเดินทางนั้นต้องนั่งเครื่องบินไปที่เมืองบูโตนีนาเซา จากนั้นต้องนั่งเรือไปอีกร่วม 10 ชั่วโมงเพื่อไปยังจุดดำน้ำ ที่นั่นฉันได้พบกับฉลามวาฬ ปลาที่ใหญ่ที่สุดในโลกเป็นครั้งแรก ฉันตื่นตื่นมากที่ได้พบฉลามวาฬในคราวเดียวกันถึง 4 ตัว นอกจากนั้นยังได้พบกับกระเบนยักษ์แมนต้าเรย์ เต่าทะเล และฉลามแนวปะการังจำนวนมาก ที่นั่นเป็นแนวปะการังที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมากที่สุดที่ฉันเคยเห็นมา

อุทยานแห่งนี้รักษาความอุดมสมบูรณ์ไว้ได้เพราะมีการควบคุมช่วงเวลาท่องเที่ยวในแต่ละปี และมีมาตรการห้ามจับสัตว์น้ำอย่างเข้มงวด นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่เข้มแข็งในการดูแล นั่นคือหน่วยเรนเจอร์ของอุทยาน ที่คอยทำหน้าที่ลาดตระเวนรอบๆ อุทยาน

และสอดส่องจับกุมผู้ละเมิดกฎของอุทยาน นอกจากฉันจะได้ไปดำน้ำชมความสวยงามใต้ท้องทะเลของอุทยานแล้วยังได้มีโอกาสไปเยี่ยมเหล่าเรนเจอร์ที่มีฐานปฏิบัติหน้าที่อยู่บนเนินทรายกลางทะเลซูลูอันกว้างด้วย ที่ทำการอุทยานเป็นอาคารไม้หลังเล็ก ไม่ได้มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก บนเนินทรายพอจะมีพื้นที่เล็กๆ ให้ตั้งตาข่ายสำหรับเล่นวอลเลย์บอลเพื่อผ่อนคลายได้บ้างเมื่อน้ำลง หน่วยเรนเจอร์มีเรือเร็วที่สามารถเดินทางไปยังจุดต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากเรือที่พานักท่องเที่ยวมาดำน้ำในการแจ้งเหตุไม่ปกติ ฉันประทับใจทั้งความสวยงามของทูบบาตาซาและขอชื่นชมการทำงานที่มีประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ที่นั่นมากที่ทำให้ท้องทะเลยังสวยงามและอุดมสมบูรณ์เช่นนี้ ซึ่งต้องแลกมาด้วยการทำงานที่เหน็ดเหนื่อยอย่างมาก

ฉลามวาฬ ปลาใหญ่ที่สุดในโลกที่ทูบบาตาซา ภาพโดย: รีนา ต๊ะดี พ.ศ. 2561

พาฟ็อกลับกรีนแลนด์

เมื่อร้อยกว่าปีที่แล้วดินแดนสุดขั้วโลกเหนือที่ประกอบด้วย อะแลสกา กรีนแลนด์ ไชบีเรีย และหมู่เกาะขนาดเล็ก เป็นดินแดนในฝันของนักสำรวจขั้วโลกเหนือที่ต้องการไปผจญภัยเพื่อค้นหาความลึกลับด้านวิทยาศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับชนพื้นเมืองในการใช้ชีวิตในสภาวะภูมิศาสตร์ที่สุดขั้ว เช่น อะแลสกา มีอุณหภูมิในฤดูร้อน 0 องศาเซลเซียส และในฤดูหนาวติดลบ 40 องศาเซลเซียส ชนเผ่าพื้นเมือง อินูต (Inuit) เป็นชนเผ่าเชื้อสายมองโกลอยด์ อพยพมาจากไซบีเรียเมื่อราว 2500 ปี ก่อนคริสต์ศักราช

นอกจากนั้น สิ่งที่นักสำรวจขั้วโลกเหนือสนใจคือการนำชนพื้นเมืองจากกรีนแลนด์รวมทั้งครอบครัวของมินิค 6 ชีวิตมาที่นิวยอร์กเมื่อปี 1897 เพื่อศึกษาพันธุ์กรรมของชนเผ่านี้ ตามคำขอของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านชาติพันธุ์และพันธุศาสตร์ ประสพการณ์ครั้งแรกในแผ่นดินอเมริกาของทั้ง 6 ชีวิตคือการถูกนำไปแสดงตัวในที่ต่างๆ เพื่อให้สังคมรู้จักรูปร่างหน้าตาของชนพื้นเมืองจากแดนไกล เมื่อมินิคอายุเพียง 8 ขวบเขาต้องประสบเคราะห์กรรมอีกครั้งเมื่อพ่อและญาติที่มาพร้อมกันอีก 4 คน เสียชีวิตด้วยโรคนิวโมเนียเมื่อปี 1898 และที่สำคัญไม่มีการประกอบพิธีศพตามขนบประเพณีของชนเผ่าอินูต หรือที่คนทั่วไปรู้จักกันทั่วไปว่าชาวเอลกีโม ซ้ำร้ายโครงกระดูกของพ่อถูกจัดแสดงไว้ที่ American Museum of Natural History นิวยอร์ก นานหลายปี ซึ่งมินิคเจ็บช้ำและพยายามทำทุกวิถีทางที่จะนำร่างของพ่อที่รักกลับสู่มาตุภูมิที่กรีนแลนด์ ในช่วงแรกไม่มีใครสนใจให้ความช่วยเหลือแม้แต่กลุ่มนักสำรวจที่พาครอบครัวของเขามาอยู่ที่นิวยอร์ก แต่มินิคสู้ต่อจนประสบความสำเร็จด้วยการขอความช่วยเหลือจากบุคคลหลายกลุ่มและให้สัมภาษณ์สื่อจนกลายเป็นเรื่องสะเทือนใจ ในที่สุดทุกฝ่ายยื่นมือให้ความช่วยเหลือ นำโครงกระดูกทุกร่างกลับกรีนแลนด์

ชุดประจำชาติชนพื้นเมืองอินูต

ภาพจาก: <https://visitgreenland.com/providers/ilulissat-tourist-nature/>

มินิคเติบโตในนิวยอร์กในฐานะบุตรบุญธรรมของหนึ่งในคณะผู้สำรวจขั้วโลกเหนือ เขาได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีทั้งที่อยู่และโอกาสด้านการศึกษา รวมทั้งการใช้ชีวิตแบบชาวนิวยอร์ก

ทั่วไป มีเพื่อนร่วมโรงเรียนเดียวกัน ได้เล่นกีฬาที่เขาชื่นชอบและมีจักรยานคู่ใจ ระยะเวลาที่มินิคปรับตัวไม่ได้กับชีวิตในเมืองใหญ่กลายเป็นวัยรุ่นติดเที่ยว ดื่มสุรา เปลี่ยนงานบ่อยๆ และดึ้นร่นอยากกลับบ้านที่กรีนแลนด์ ในที่สุดเขาหาโอกาสเดินทางกลับบ้านแต่อยู่ได้เพียงระยะสั้นๆ ก็โยกหาชีวิตและแสงสีของนิวยอร์ก มินิคเบื่อหน่าย แสงเหนือ สิ่งมหัศจรรย์ทางธรรมชาติที่ชนเผ่าพื้นเมืองเชื่อว่าเป็นสิ่งนำโชค ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตในแผ่นดินมาตุภูมิที่จากไปตั้งแต่วัยเด็ก เขาเบื่อหน่ายกับข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกฝนให้มีทักษะในการล่าสัตว์หรือมีความชำนาญ

งานแกะสลักจากกระดูกและฟันหน้าของสิงโตทะเล

ภาพจาก: <https://visitgreenland.com/providers/ilulissat-tourist-nature/>

ในการออกแบบเครื่องมือล่าสัตว์แบบใหม่ๆ รวมทั้งติดตามผู้ใหญ่ ออกล่าสัตว์เพื่อเก็บประสพการณ์ มินิคกลับอเมริกาอีกครั้งเมื่อปี 1916 คราวนี้เขาเลือกนิวยอร์กเป็นบ้านที่สองและเสียชีวิต 1 ปีหลังจากนั้นด้วยอาการนิวโมเนีย เมื่ออายุเพียง 31 ปี โครงกระดูกของมินิคไม่ได้กลับกรีนแลนด์เหมือนพ่อ แต่นอนสงบอยู่ที่สุสาน The Indian Stream นิวยอร์ก

ปัจจุบันกรีนแลนด์มีประชากรประมาณ 57,000 คน แบ่งเป็นประชากรหญิง 53% และประชากรชาย 47% อายุเฉลี่ยผู้ชาย 68.3 ปี ผู้หญิง 73.7 ปี ความหนาแน่นของประชากร 0.1 คนต่อพื้นที่ 1 ตารางไมล์ ร้อยละ 96 นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 88 ของประชากรเป็นชนเผ่าพื้นเมืองอินูต ส่วนที่เหลือมีเชื้อสายบรรพบุรุษจากเดนมาร์กและนอร์เวย์ เนื่องจากในอดีตนักบวชไวกิงจากกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย เคยเดินทางมาสำรวจขั้วโลกเหนือและเป็นชาติแรกที่มาถึงกรีนแลนด์ ต่อมาในปี 1953 กรีนแลนด์เป็นดินแดนในความครอบครองของเดนมาร์ก และสหรัฐอเมริกาขอซื้อกรีนแลนด์เมื่อปี 1867 ด้วยเหตุผลทางยุทธศาสตร์เพื่อรักษาสมดุลด้านฐานทัพกับรัสเซียในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ปัจจุบันกรีนแลนด์ยังเป็นจุดท่องเที่ยวที่มาแรงเพราะมีธรรมชาติที่สวยงามและท้าทายสำหรับผู้ชื่นชอบการผจญภัย

ฟ็อกลับบ้านแล้วแต่มินิคยังนอนสงบอยู่ที่สุสานเมืองนิวยอร์กจนทุกวันนี้

เพราะโลกนี้มีผู้หญิง: ประเด็นเรื่องผู้หญิงในเวทีโลก Women Deliver 2019

Women Deliver เป็นการประชุมระดับโลกของบรรดานักกิจกรรม ชับเคลื่อนทางสังคม นักวิจัย นักวิชาการ นักการเมือง ผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำประเทศ คนทำงานและผู้สนใจจากหลากหลายภาคส่วน สาขาวิชาชีพ ที่ทำงานในประเด็นสิทธิสตรีและความเสมอภาคระหว่างเพศ สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ การเสริมพลังผู้หญิงในการพัฒนา ฯลฯ จัดขึ้นทุก 3 ปี ปีนี้ (2019) จัดขึ้นที่แวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา เมื่อต้นเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา ภายใต้คำขวัญว่า “Power. Progress. Change.” เรียกได้ว่าเป็นเวทีระดับโลกว่าด้วยเด็กและผู้หญิงที่ใหญ่ที่สุด โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมกว่า 8,000 คน มากกว่า 3,200 องค์กร จาก 165 ประเทศ

เวทีพูดคุยในการประชุม Women Deliver 2019 หรือ WD2019 คราวนี้อัดแน่นไปด้วยเนื้อหาและกิจกรรมในห้องต่างๆ มีทั้งเวทีก่อนการประชุม เวทีคู่ขนาน เวทีพิเศษ เกิดขึ้นพร้อมๆ กันไปในพื้นที่ทั้ง 9 โซนของการประชุม ที่ต่างร่วมกันแสดงพลังของผู้หญิงด้านต่างๆ ในการเปลี่ยนแปลงโลก

ไฮไลต์ของการประชุมคือเวทีเปิดงาน “The Power of Us” ที่แสดงการประสานพลังและเปิดโอกาสให้กับทุกความต่าง ได้มีพื้นที่ของตัวเอง เริ่มต้นด้วยการต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมอย่างเป็นทางการโดย 3 ผู้นำชนพื้นเมืองของแคนาดา นายกรัฐมนตรีของประเทศแคนาดา และประธานการจัดงานครั้งนี้ เวทีเปิดงานเป็นการเสวนาพูดคุยกับผู้นำจากประเทศต่างๆ อาทิ ซาห์เล เวิร์ค-ซูเด ประธานาธิบดีของประเทศเอริโอเปีย ซึ่งเป็นผู้หญิง กล่าวถึงความสำคัญของผู้หญิงในเวทีการเมือง, นานา อาคูโฟ-อัดโด ประธานาธิบดีของประเทศเคนยา ที่ผลักดันประเด็นสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยมาอย่างยาวนาน, อุหุรุ เคนยัตตา ประธานาธิบดีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของประเทศเคนยา, จัสติน ทรูโด นายกรัฐมนตรีประเทศแคนาดา ที่เรียกเสียงปรบมือก็ก้องเป็นระยะๆ ตลอดการเสวนา โดยเฉพาะเมื่อเน้นย้ำถึงนโยบายของรัฐบาลแคนาดาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและขับเคลื่อนประเด็นผู้หญิง แพทย์หญิงอัลลามูราบิต ผู้หญิงเก่งที่พูดถึงความสำคัญของโอกาสและ

ประสบการณ์ของผู้หญิงในแวดวงต่างๆ โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ และที่ไม่คาดคิดก็คือเสียงจากนักกิจกรรมรุ่นใหม่อายุเพียง 18 ปี จากประเทศแซมเบียอย่างนาตาชา มวันชา ที่ช่วงชิงเวทีแผ่พลังกระจายความหวังให้แก่การขับเคลื่อนเรื่องสิทธิเด็กและผู้หญิง จนกระทั่งผู้ร่วมเสวนาทุกคนในเวทีและผู้ฟังต่างลุกขึ้นยืนปรบมือให้ด้วยความชื่นชม

หนึ่งในประเด็นสำคัญที่ถูกหยิบยกขึ้นมาแลกเปลี่ยนในหลายเวทีก็คือ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ผู้หญิงต้องเผชิญเมื่อต้องการเลือกหรือกำหนดชีวิตเจริญพันธุ์และสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการรักษาเพศเดียวกัน พนักงานบริการทางเพศ เรื่องของท้องและการทำแท้ง ความรุนแรงทางเพศ การบังคับแต่งงาน ฯลฯ ด้วยเครื่องมือที่สำคัญคือ การติดตาม การสร้างความกลัว การทำให้ประเด็นเหล่านี้กลายเป็นความผิด (โดยเฉพาะทางกฎหมาย) และการกีดกันทำให้ผู้หญิงที่เลือกดำเนินชีวิตต่างจากที่แบบแผนทางสังคมกำหนดไว้เข้าไปไม่ถึงบริการพื้นฐานด้านอนามัยเจริญพันธุ์ตามสิทธิที่ควรจะได้รับ ซึ่งหลายเวทีต่างเรียกตรงกันว่านี่คือความไม่เป็นธรรมทางอนามัยเจริญพันธุ์

แม้เวทีในห้องประชุมใหญ่จะคึกคักตลอด 4 วันของการประชุม แต่เวทีย่อยและเวทีคู่ขนานต่างๆ ก็เต็มไปด้วยผู้สนใจเข้าร่วมเนืองแน่นไม่แพ้กัน บางเวทีเริ่มต้นตั้งแต่ 6.00 น. บางเวทีจบลงหลัง 22.00 น. บางเวทีตอกย้ำประสบการณ์ร่วมและการขับเคลื่อนคล้ายคลึงกัน บางเวทีให้มุมมองและวิธีคิดจากต่างสังคมต่างวัฒนธรรม แต่สิ่งหนึ่งที่เห็นพื้นฐานหนักแน่นของเวทีประชุมส่วนใหญ่ก็คือ การเสริมพลังให้ผู้หญิงทั่วโลกสามารถเลือกตัดสินใจในชีวิตและร่างกายของตัวเอง โดยปราศจากความกลัว อคติ การตีตรา และการกีดกันหรือเลือกปฏิบัติใดๆ

ถึงวันนี้ เวทีประชุม Women Deliver ก็กลายเป็นพื้นที่และเวลาอันมีความหมายที่เหล่านักกิจกรรม คนทำงานด้านสิทธิเด็กและสตรีทั่วโลกต่างรอคอย เพื่อจะได้ใช้เวลา 4-5 วันของทุก 3 ปีนี้ร่วมกันเติมเต็ม ตอกย้ำ และจุดประกายใจให้กับชีวิตที่มุ่งมั่นทำงานเพื่อสิ่งที่พวกเขาเชื่อมั่นต่อไปด้วยพลังอันเต็มเปี่ยมด้วยความกระตือรือร้นในใจว่าการเสริมพลังให้ผู้หญิงเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการเปลี่ยนแปลงโลกใบนี้ให้น่าอยู่กว่าที่เคย

ถา..การอยูคนเดียจะสุมเสี่ยงต่อความเปราะบาง?

ปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่ยุค “เกิदनอย อายุนิน” ประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่คนหนุ่มสาวอยู่เป็นโสดเพิ่มขึ้น มีการเลื่อนอายุการสมรสออกไป และมีลูกกันน้อยลง ในปี 2562 ประเทศไทยมีสัดส่วนประชากรสูงอายุน้อยถึงร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด³ การเปลี่ยนแปลงทางประชากรดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวไทยที่มีขนาดลดลง รูปแบบของครอบครัวที่มีความหลากหลายมากขึ้น แนวโน้มที่สูงขึ้นของผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยอยู่ตามลำพัง ต้องห่างไกล จากลูก หลาน และญาติ ทำให้อยู่ในสภาวะที่เปราะบางอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

งานวิจัยเรื่อง “การดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือนซึ่งมีรูปแบบการอยู่อาศัยที่หลากหลายในสังคมไทย เพื่อประเมินความเข้มแข็งและความต้องการสนับสนุนของครัวเรือน” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดูแลผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเปราะบางในรูปแบบการอยู่อาศัยต่างๆ

ในบทความนี้จะนำเสนอประเด็นหลักที่ได้จากการศึกษา ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังคนเดียว และอาศัยอยู่ตามลำพังกับคู่สมรสเท่านั้น เพราะจากผลการศึกษาได้ข้อค้นพบว่า ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มแรกๆ ที่จะต้องเฝ้าระวังในเรื่องการได้รับการดูแลมากกว่าผู้สูงอายุกลุ่มอื่นที่ยังมีลูก หลาน ญาติพี่น้องอาศัยอยู่ด้วย

ในปี 2553 จากทั่วโลก 143 ประเทศ มีผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังคนเดียวประมาณร้อยละ 12 โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในทวีปยุโรป ในขณะที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ร่วมกับคู่สมรสเท่านั้นพบสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 15 โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือ สำหรับผู้สูงอายุในทวีปเอเชียและแอฟริกา จะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังคนเดียวและคู่สมรสเท่านั้นอยู่ในสัดส่วนน้อยกว่า แต่ก็แนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน¹

สำหรับประเทศไทย ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังคนเดียว หรืออยู่ตามลำพังกับคู่สมรสเท่านั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน ในอดีตเมื่อปี 2513 ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวมีเพียงร้อยละ 3.7 และมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมกับคู่สมรสเท่านั้นเพียงร้อยละ 6.3¹ ในปี 2560 ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 11.4 และร้อยละ 21.5 ในผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังกับคู่สมรสเท่านั้น⁴

ยิ่งอายุมากขึ้น ยิ่งอยู่ตามลำพังมากขึ้น โดยเฉพาะผู้สูงอายุหญิง⁴ เพราะผู้หญิงมีอายุยืนยาวมากกว่าผู้ชาย ในปี 2562 อายุคาดเฉลี่ยที่อายุ 60 ปีของผู้หญิงคือ 22.8 ปี และผู้ชาย 17.1 ปี²

ผู้สูงอายุในเขตเมืองอยู่คนเดียว มากกว่าผู้สูงอายุในเขตชนบท ในขณะที่ผู้สูงอายุในเขตชนบท อยู่กับคู่สมรสเท่านั้นมากกว่า การอยู่อาศัยทั้งสองรูปแบบนี้พบมากในผู้สูงอายุในภาคเหนือของประเทศไทย (ร้อยละ 13.5 ในผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว, ร้อยละ 25.9 ในผู้สูงอายุที่อยู่กับคู่สมรสเท่านั้น)⁴

ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังคนเดียวมีแนวโน้มที่จะอาศัยอยู่ใกล้ลูก มากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังกับคู่สมรสเท่านั้น⁴ แม้ว่าผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวจะถูกมองว่าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่น่าเป็นห่วง เพราะต้องอาศัยอยู่ตามลำพังคนเดียว แต่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ไม่ได้จัดอยู่ในประเภทของความเปราะบางเสมอไป เพราะมีลูกอาศัยอยู่ใกล้ๆ

ผลการศึกษาในเชิงคุณภาพได้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวมีความต้องการให้เพื่อนบ้านหรือคนในชุมชนมาเยี่ยมเยียน พบปะพูดคุยบ้าง เพื่อคลายความเหงาและเพื่อลดความกังวลหากมีปัญหาสุขภาพ หรืออุบัติเหตุเกิดขึ้นโดยไม่มีใครรู้ ปัญหาการลี้ภัยตามลำพังคนเดียว เป็นปัญหาหนึ่งที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่คนเดียวโดยไร้ญาติชาดมิตรมีความกังวลใจ จึงมีความต้องการให้มีคนมาช่วยดูแลและเวียนทักทายประจำวัน

งานวิจัยนี้อาจช่วยสะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ไม่ได้เป็นตัวกำหนดทำให้ผู้สูงอายุมีความเปราะบาง แต่จะมีผลมาจากปัจจัยต่างๆ เช่น การมีภาวะเจ็บป่วย ความยากจน ความพิการ ความสัมพันธ์ในครัวเรือน การมีลูกอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ฯลฯ ที่ส่งผลทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเปราะบางได้ รูปแบบการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีความเปราะบางในด้านของการดูแลดังเช่นการอาศัยอยู่ตามลำพังคนเดียวหรืออยู่ร่วมกับคู่สมรสเท่านั้น ได้ถูกนิยามไว้เพื่อให้เกิดการเฝ้าระวังว่า ผู้สูงอายุในรูปแบบการอยู่อาศัยดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะเป็นกลุ่มเปราะบางเพราะไม่มีผู้ดูแล หรือเป็นหน้าที่ที่ครอบครัวหรือสังคมจะต้องช่วยกันดูแล เพื่อให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้อาศัยอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถอยู่คนเดียวได้ โดยการดูแลตนเองได้เป็นระยะเวลานาน

ภาพโดย: ศุทธิดา ชวนวัน

เอกสารอ้างอิง

- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2018). Database on the Households and Living Arrangements of Older Persons 2018.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.(2562). สารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2553-2583. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

โครงสร้างอายุเปลี่ยนสังคม

ผมแน่ใจว่า เดียวนี้ใครต่อใครก็ยอมรับกันแล้วว่าสังคมไทยกำลังมีอายุสูงขึ้น ไม่ว่าใครจะเรียกสังคมไทยที่กำลังมีอายุสูงขึ้นในขณะนี้ว่า “สังคมสูงวัย” หรือ “สังคมสูงอายุ” หรืออะไรก็ตาม แต่พวกเราก็จะสังเกตเห็นได้ว่า เดียวนี้ มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากจริงๆ ไม่ว่าเราจะเรียกผู้สูงอายุว่า “ผู้สูงอายุ” “ผู้สูงวัย” “ผู้อาวุโส” “ผู้เฒ่า” “คนชรา” “คนแก่” หรืออะไรก็ตาม เราก็จะเห็นคนที่มีอายุมากๆ เหล่านี้อยู่ทั่วไป ทั้งตามถนนหนทาง พื้นที่สาธารณะ ร้านค้า ศูนย์การค้า หรือแม้กระทั่งในครอบครัวของเรา สังคมไทยมีอายุสูงขึ้นอย่างแน่นอน

เดี๋ยวนี้ คนไทยจะได้รับรู้ข่าวสาร ข้อมูล สถิติตัวเลขต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ผู้สูงอายุไทยกำลังเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ชาวประเทศไทยกำลังจะเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอีกไม่กี่ปี สถิติที่แสดงว่าสัดส่วนผู้สูงอายุในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นจนเกือบจะถึง 20% ของประชากรทั้งหมดแล้ว การคาดประมาณว่าแรงงานไทยจะมีจำนวนลดลงในขณะที่ผู้สูงอายุจะเพิ่มจำนวนขึ้นถึง 20 ล้านคนในอีก 20 ปีข้างหน้า ชาวเรื่องการเพิ่มเบี้ยยังชีพให้ผู้สูงอายุ ชาวเรื่องการขยายอายุเกษียณให้ยาวนานออกไป และแม้กระทั่งเรื่องผู้สูงอายุได้กลายเป็นวาระแห่งชาติของประเทศไทยไปแล้วตั้งแต่ปีกลายนี้

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของประชากรครั้งนี้...ยิ่งใหญ่นัก

ความจริงการที่ประชากรมีอายุสูงขึ้นเป็นปรากฏการณ์ปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นแล้วในหลายประเทศและ “กำลังเกิดขึ้น” ในประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกในปัจจุบัน ปรากฏการณ์ที่สังคมต่างๆ ทั่วโลกมีอายุสูงขึ้นไม่ใช่เรื่องแปลก เมื่อผู้คนมีลูกกันน้อยลงพร้อมๆ กับการที่ผู้คนมีอายุยืนยาวขึ้น ทำให้สัดส่วนประชากรวัยเด็กลดต่ำลง และสัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มสูงขึ้น ในรอบครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ประชากรในประเทศกำลังพัฒนาเกือบ

ทุกประเทศ “กำลังมีอายุสูงขึ้น” หรือกล่าวได้ว่า ประเทศเหล่านี้เป็น “สังคมที่กำลังสูงวัย” ในขณะเดียวกัน ประชากรในประเทศพัฒนาแล้วเกือบทุกประเทศมี “อายุสูงขึ้นมากแล้ว” จนเรียกได้ว่าประเทศเหล่านี้เป็น “สังคมสูงวัย” ไปแล้ว

ปัจจุบันนี้ มีคนอยู่ทั่วทั้งโลกประมาณ 7,700 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากถึง 1,000 ล้านคน เสียายที่ผมไม่ได้ทำงานกับกองประชากร ของสหประชาชาติ ไม่เช่นนั้น ผมจะเอาผลการคาดประมาณประชากรของสหประชาชาตินี้แหละมาแสดงให้ทั่วโลกเห็นว่า “ราวเดือนกุมภาพันธ์ของปีนี้ ผู้สูงอายุในโลกของเราจะมีจำนวนครบหนึ่งพันล้านคน” แล้วจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ชาวโลกตระหนักถึงความสำคัญของการสูงวัยของประชากร

ในโลกของเราทุกวันนี้ ทุกทวีป ยกเว้นแอฟริกาใต้กลายเป็นสังคมสูงวัยกันหมดแล้ว โดยมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงกว่า 10% ของประชากรโลกทั้งหมด ยุโรปมีอัตราผู้สูงอายุสูงที่สุด หนึ่งในสี่ของประชากร ยุโรปเป็นผู้สูงอายุ แอฟริกาเป็นทวีปที่ประชากรมีอายุน้อยที่สุด โดยมีผู้สูงอายุไม่ถึง 5% แต่มีสัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีสูงถึงเกือบ 40%

ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ 10 ประเทศได้รวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ปีนี้ ประเทศสมาชิกอาเซียน 5 ประเทศ หรือครึ่งหนึ่งได้กลายเป็นสังคมสูงวัยไปแล้ว ได้แก่ สิงคโปร์ ไทย เวียดนาม มาเลเซีย และเมียนมา สำหรับ สิงคโปร์ ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนสูงกว่า 20% จึงเรียกได้ว่าเป็นประเทศที่เป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์แล้ว อย่างไรก็ตาม สิงคโปร์ก็ไม่ได้ทิ้งห่างจากเรามากนัก ประเทศไทยกำลังจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอีก 2-3 ปีข้างหน้า ในโอกาสที่ประเทศไทยเป็นประธานอาเซียนในปีนี้ รัฐบาลไทยได้หยิบยกเอาการสูงวัยของประชากรมาเป็นประเด็นสำคัญ โดยเสนอให้จัดตั้งศูนย์อาเซียนเพื่อผู้สูงวัยอย่างมีศักยภาพและนวัตกรรมที่เรียกว่า ASEAN Center for Active Ageing and Innovation เพื่อรองรับสถานการณ์การสูงวัยของประชากรในภูมิภาคนี้ !!!

โครงสร้างอายุของประชากรเปลี่ยนโลก (Disruptive population age structure)

มาถึงวันนี้ เราเห็นได้อย่างชัดเจนแล้วว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของประชากรในรอบครึ่งศตวรรษที่ผ่านมาได้เปลี่ยนสังคมของมนุษยชาติอย่างสิ้นเชิง โครงสร้างอายุได้เปลี่ยนประชากรจากที่เคยมีอายุน้อยเป็นประชากรอายุมากพร้อมๆ กับการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก (Disruptive technology) สังคมมนุษย์ก็แทบไม่เหลือร่องรอยเดิมอีกต่อไปแล้ว

ภาพจาก: <https://pixabay.com/th/photos/>

ดูประเทศไทยเป็นตัวอย่าง ในรอบ 50-60 ปีที่ผ่านมา สังคมไทยได้เปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ วันนี้ ผมมีอายุมากกว่า 70 ปี ผมอยู่มานานพอที่จะได้เห็นภาพจริงของสังคมเมื่อ 50-60 ปีก่อน

เมื่อ 60 ปีก่อน ประเทศไทยมีคนอยู่ราว 26 ล้านคน เต็มนี้ ประชากรไทยเพิ่มจำนวนเป็นประมาณ 66 ล้านคน ขนาดประชากรขยายใหญ่ขึ้น 2 เท่าครึ่ง ที่น่าสนใจคือ โครงสร้างอายุของประชากรได้เปลี่ยนไปจนแทบไม่เหลือรูปเดิม เมื่อก่อนประเทศไทยมีเด็กมาก ผู้เฒ่าผู้แก้น้อย เด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี คิดเป็นอัตราส่วนเกือบครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด ในขณะที่ผู้สูงอายุมีอยู่ไม่ถึง 5% แต่ทุกวันนี้ เด็กกำลังจะมีจำนวนน้อยกว่าผู้สูงอายุเสียแล้ว จำนวนผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นจากไม่ถึงล้านคนเมื่อ 60 ปีก่อนเพิ่มสูงขึ้นเป็น 12 ล้านคนในปัจจุบัน

ลองนึกถึงภาพที่เปลี่ยนไปนะครับ เมื่อก่อน ถ้าเราเข้าไปในหมู่บ้านหรือชุมชน เราจะเห็นเด็กๆ อยู่ทั่วไป ทั้งเด็กเล็ก เด็กใหญ่ เราอาจได้ยินเสียงทารกร้องจากที่นั่นบ้าง ที่นั่นบ้าง ผมรับรองได้ว่าภาพเด็กๆ เกือบหายไปเช่นนั้นยากที่จะพบเห็นได้อีกแล้ว ในสังคมไทยปัจจุบัน เต็มนี้ ในหมู่บ้านหรือชุมชน เราจะเห็นแต่ผู้สูงอายุอยู่ทั่วไป

เมื่อก่อน คนอายุ 60 ปีต้นๆ ก็เรียกว่าเป็นผู้สูงอายุได้อย่างเต็มปากเต็มคำแล้ว เมื่อผมยังเป็นเด็ก ปู่ตายายที่อายุแค่ 70 ปี ก็ดูแก่จริงๆ เมื่อก่อนคนอายุ 80 ปีขึ้นไปเป็นทวดเทียดคนได้อย่างสบายๆ คนที่อายุถึง 70-80 ปีส่วนมากก็อยู่กับบ้านแล้ว ไม่เหมือนคนสมัยนี้ ผู้สูงอายุวัยต้น อายุ 60-70 ปีกว่าๆ ส่วนใหญ่ยังคงเป็นหนุ่มเป็นสาว คนอายุ 70 ปีกว่า ส่วนใหญ่ก็ยังดูไม่แก่ ยิ่งสมัยนี้ ผู้คนแต่งตัวกันเหมือนไม่มีวัย เราจึงเห็นผู้คนอายุมากๆ เดินขวักไขว่อยู่ตามพื้นที่สาธารณะ ดูไม่ออกว่าอายุเท่าไรกันแน่

เมื่อก่อน ครอบครัวไทยมีขนาดเล็ก 5-6 คน แต่เดี๋ยวนี้ ขนาดครัวเรือนเฉลี่ยเล็กลงเหลือเพียง 3 คนเท่านั้น แต่ที่เปลี่ยนไปอย่างมากก็ตรงที่ เมื่อก่อนครัวเรือนที่มีคนอาศัยอยู่คนเดียวหาได้ยากมาก แต่เดี๋ยวนี้...ครัวเรือน ที่มีคนอยู่ตามลำพังคนเดียวมีอยู่เป็นจำนวนมากจนกลายเป็นเรื่องธรรมดาในสังคม มีคนรุ่นใหม่ในเมืองจำนวนมากที่เลือกที่จะอยู่คนเดียวในอะพาร์ตเมนต์หรือคอนโดมิเนียม เมื่อก่อนการที่ผู้สูงอายุจะอยู่ตามลำพังคนเดียวเป็นเรื่องที่ไม่น่าเป็นไปได้ จะมีคำถามว่า เมื่ออายุมากแล้วอยู่คนเดียวเจ็บป่วยเป็นอะไรขึ้นมา แล้วใครจะมาช่วย แต่เดี๋ยวนี้มีผู้สูงอายุมากถึง 10% ที่อยู่ตามลำพังคนเดียว

โครงสร้างอายุของประชากรที่เปลี่ยนรูปไปอย่างมากในช่วงครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ประกอบกับเทคโนโลยีที่พัฒนาก้าวหน้าไปแบบก้าวกระโดดได้เปลี่ยนสังคมและวิถีชีวิตของคนไทยไปจนแทบไม่เหลือเค้าโครงเดิมให้เห็น

ภาพจาก: <https://www.thaihealth.or.th/Content/36740>

ผมสงสัยว่า ความคิดเก่าๆ วิธีการแบบเดิมๆ จะตามทันการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกโลกที่เกิดขึ้นนี้ได้หรือไม่ ผมคิดว่าเราอาจต้องฝากความหวังไว้กับคนรุ่นใหม่หรือคนรุ่นเก่าที่มีความคิดและและมุมมองใหม่เกี่ยวกับการรับมือกับสถานการณ์การสูงวัยของประชากรในวันนี้และวันหน้า

การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2562

The 2019 National Population Conference

วันศุกร์ที่ 22 พฤศจิกายน 2562 เวลา 08.30-16.00 น. ณ โรงแรมตะวันนา ก.สุรวงศ์ กรุงเทพฯ

ปาฐกถาเรื่อง

นวัตกรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรไทยในยุคดิจิทัล

เสวนาเรื่อง

นวัตกรรมกับประชากรสามวัยในยุคดิจิทัล

หัวข้อการประชุม

- ผู้สูงอายุ
- คุณภาพชีวิตประชากร
- ประชากรต่างวัย
- การตาย
- กวาระริชพันธุ
- แรงงานและการย้ายถิ่น
- ประชากรและสิ่งแวดล้อม

สอบถาม/ดูรายละเอียดเพิ่มเติม (MORE INFORMATION)

สมาคมประชากรไทย (Thai Population Association)

☎ 0-2218-7340, 0-2218-7344

🌐 www.thaipopulation.org

✉ thaipopulationasst@gmail.com

ผู้สนใจเข้าร่วมประชุมสามารถลงทะเบียนออนไลน์
และดาวน์โหลดแบบตอบรับการเข้าร่วมประชุม
และรายละเอียดการชำระเงินได้ที่
www.thaipopulation.org

ค่าลงทะเบียนพร้อมการเป็นสมาชิกสมาคมฯ
800 บาท
อีเมล thaipopulationasst@gmail.com
หรือติดต่อ 0-2218-7340
0-2218-7344

ลัทธิทุนนิยมสุดโต่ง

ทุนนิยม (capitalism) คือ ระบบเศรษฐกิจที่ยอมให้บุคคลมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพยากรที่เป็นทุน มีเสรีภาพในการผลิตและการค้าเพื่อแสวงหากำไร คุณลักษณะของทุนนิยม ได้แก่ การมีทรัพย์สินส่วนตัว การสะสมทุน มีแรงงานที่ได้รับค่าจ้าง การแลกเปลี่ยนโดยสมัครใจ ระบบราคา และการแข่งขันในตลาด โดยการแข่งขันจะเป็นหัวใจและวิญญาณของทุนนิยม

ทุนนิยมแบ่งบทบาทของบุคคลแต่ละคนออกเป็น 3 กลุ่มคือ เจ้าของธุรกิจ ผู้บริโภค และแรงงาน ซึ่งแต่ละคนอาจมีบทบาทมากกว่า 1 กลุ่มก็ได้ บุคคลในแต่ละบทบาทจะทำเพื่อตนเองเท่านั้น คือต้องเห็นแก่ตัวและแข่งขันกัน โดยมีรัฐบาลเป็นผู้ดูแลกฎเกณฑ์เพื่อให้การแข่งขันเป็นไปอย่างยุติธรรม

เศรษฐกิจในระบบนี้ถือว่าความขัดแย้งของผลประโยชน์เป็นเรื่องปกติ เช่น เจ้าของธุรกิจจะขัดแย้งกับแรงงานและผู้บริโภค กล่าวคือเจ้าของธุรกิจต้องการกำไรสูงสุด จึงตั้งราคาขายให้สูงที่สุดที่ตลาดจะรับได้ ในขณะที่แรงงานต้องการได้ค่าจ้างสูงสุด และผู้บริโภคต้องการซื้อในราคาต่ำสุด

ความขัดแย้งนี้สามารถแก้ไขได้ด้วยรัฐบาลที่ฉลาดและมีวินัย ซึ่งจะสนับสนุนให้มีเสรีภาพมากขึ้น และการแข่งขันเป็นการแข่งขันที่สมบูรณ์ อันจะส่งผลให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และทำให้ทุกคนได้รับประโยชน์สูงสุด

ทุนนิยมแบ่งออกเป็น 2 แนว คือ แนวแรกใช้อยู่ในยุโรปที่เชื่อว่ากลไกตลาดจะต้องมีรัฐบาลเป็นผู้ดูแลและสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ขึ้นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการกระจายรายได้

แนวหลังใช้อยู่ในสหรัฐอเมริกาที่เชื่อว่า กลไกตลาดไม่จำเป็นต้องมีรัฐบาลเป็นผู้ดูแล แต่จะดูแลโดยเอกชนที่มีส่วนได้เสีย (เจ้าของธุรกิจ ผู้บริโภค และแรงงาน) รัฐบาลควรมีบทบาทน้อยที่สุดเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น ได้แก่ ให้บริการสาธารณสุขโรคและกำลังทหาร

ทุนนิยมแนวหลังที่ปล่อยให้เอกชนดูแลกันเองนี้ ได้วิวัฒนาการกลายเป็น **ลัทธิทุนนิยมสุดโต่ง** (Hypercapitalism) อันเป็นการหลงใหลบูชาลัทธิทุนนิยมอย่างสุดขีด โดยยอมสูญเสียคุณค่าดั้งเดิม

เหตุที่เติมคำว่า “ลัทธิ” ข้างหน้าคำ “ทุนนิยม” เพราะลัทธิหมายถึงคติความเชื่อถือ ความคิดเห็น และหลักการ ที่มีผู้นับนับถือและปฏิบัติตามสืบเนื่องกันมา ซึ่งจะมีความยึดหยุ่นในการปฏิบัติ เช่น เชื่อในกลไกตลาดหรือการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจว่า จะเป็นตัวแก้ไขปัญหาโดยไม่คำนึงถึงเวลาและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

ส่วนคำว่า “สุดโต่ง” แปลว่า มากเกินขอบเขตที่ควรเป็น ไม่ว่าจะเป็นตึงหรือหย่อนก็ตาม การกระทำที่ สุดโต่งเป็นการกระทำที่ไม่ต้องคิดทำไปโดยขาดสติ จึงถือว่าไม่ดี เพราะเป็นการกระทำที่ขาดปัญญา

สำหรับคุณค่าดั้งเดิมที่สูญเสียไป ได้แก่ ความผาสุก ความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง การปฏิบัติต่อกันด้วยความยุติธรรม การบำเพ็ญประโยชน์ การให้การศึกษาแก่ประชาชน ความยุติธรรมในสังคม ความเป็นชุมชน คุณภาพสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนของภาวะแวดล้อม

ลัทธิทุนนิยมสุดโต่งเริ่มจากการขยายตัวของเจ้าของธุรกิจที่ใหญ่โตขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นบรรษัทข้ามชาติ และหลายแห่งมีผลผลิตทางเศรษฐกิจมากกว่าบางประเทศเสียอีก จึงเป็นการยากที่รัฐบาลจะต่อต้านอิทธิพลของบรรษัทเหล่านี้

บัญญัติ 5 ประการของลัทธิทุนนิยมสุดโต่งคือ 1. ส่งเสริมการบริโภค 2. ขยายอิทธิพลทั่วโลก 3. ยกเลิกภาษี หรือเก็บภาษีน้อยที่สุด 4. ลดค่าใช้จ่ายในแรงงาน เช่น ค่าแรง สวัสดิการ 5. แปรรูปรัฐวิสาหกิจ บัญญัติ 5 ประการนี้ถือเป็นแก่นหรือองค์ประกอบที่สำคัญ

การส่งเสริมการบริโภคให้มากขึ้น ทำได้ด้วยการโฆษณา ที่จะกระตุ้นการตอบสนองแบบฉับพลัน ทำให้คนเราไม่ต้องใช้ความคิดมากในการซื้อ ยิ่งกว่านั้น การส่งเสริมการใช้บัตรเครดิตก็ยิ่งทำให้การซื้อของง่ายขึ้นไปอีก อันเป็นการส่งเสริมลัทธิบริโภคนิยม (consumerism) และลัทธิวัตถุนิยม (materialism) ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนค่านิยมของเทศกาลคริสต์มาสจากการเฉลิมฉลองวันประสูติของพระเยซู ให้กลายเป็นเทศกาลซื้อสินค้า

ส่วนการให้ยกเลิกภาษี หรือเก็บภาษีน้อยที่สุด ก็ทำด้วยการส่งเสริมลัทธิปัจเจกบุคคล (individualism) ที่ให้คนสนใจแต่ประโยชน์ของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงครอบครัว ชุมชน หรือสังคมว่า มีส่วนเกื้อหนุนให้ตนเองเจริญรุ่งเรืองในปัจจุบัน

ที่มา: <https://thepointofasharpinstrument.wordpress.com/2013/12/15/is-hypercapitalism-the-enemy-of-truth/#jp-carousel-1129>

แนวทางปฏิบัติที่จะไม่ให้เราตกเป็นทาสของลัทธิทุนนิยมสุดโต่ง สามารถทำได้ด้วยการปฏิบัติตามบัญญัติ 5 ประการข้างต้น เช่น มีสติในการซื้อ เป็นคนเรียบง่าย บำเพ็ญประโยชน์ อดทนธุรกิจที่ดี เลือกรัฐบาลที่ทำเพื่อประชาชน

ในปี 2557 **รางวัลอิกโนเบล** สาขาเศรษฐศาสตร์ได้มอบให้สถาบันสถิติแห่งชาติของรัฐบาลประเทศอิตาลี ที่เป็นผู้ดำเนินการทำตามข้อบังคับของสหภาพยุโรป ในเรื่องการเพิ่มขนาดเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการนับรวมรายได้จากการค้าประเวณี การขายยาเสพติด การขายสินค้าหนีภาษี และธุรกิจผิดกฎหมายอื่นๆ เข้ารวมอยู่ในผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติด้วย

รางวัลอิกโนเบล: รางวัลที่ทำให้ข้าก่อนคิด

คน สัตว์ พลาสติก

“ไม่ใช่ถุงพลาสติกค่ะ” ฉันพูดพร้อมยื่นผลมะละกอให้พนักงานที่ซูเปอร์มาเก็ตนำไปชั่งน้ำหนักเพื่อคำนวณราคา “ลดโลกร้อนหรือครับ” พนักงานถามฉันอย่างเป็นมิตร “ใช่ค่ะ แล้วก็ไม่อยากให้มีสัตว์ตัวไหนตายเพราะกินขยะพลาสติกเข้าไปอีก นี่พะยูนก็เพิ่งตายไปตัวหนึ่ง” ฉันพูดพร้อมรับผลมะละกอจากพนักงานและเดินจากมา

ฉันเริ่มลดการใช้ขยะพลาสติกต่างๆ ทั้งถุงพลาสติก หลอดพลาสติก และบรรจุภัณฑ์อาหารต่างๆ มากกว่า 10 ปีแล้ว เริ่มแรกคิดแค่เพียงว่าช่วยพ่อค้าแม่ค้าประหยัดต้นทุน เพราะสิ่งเหล่านี้เราใช้ประโยชน์เพียงเดี๋ยวกเดียวก็กลายเป็นขยะเสียแล้ว แต่เมื่อได้ศึกษาข้อมูลอย่างจริงจังเมื่อสมัยเรียนมหาวิทยาลัยตอนที่ต้องทำวิจัยส่งอาจารย์ก็พบว่าขยะพลาสติกนั้นเป็นภาระต่อโลกเรามากเหลือเกินเพราะต้องใช้เวลาย่อยสลายถึง 400 ปี แม้จะมีบางส่วนที่สามารถนำมารีไซเคิลได้ แต่ด้วยการจัดการขยะที่ยังไม่เป็นระบบระเบียบ ทำให้ยังมีขยะพลาสติกจำนวนมากเล็ดลอดอยู่ในระบบนิเวศรอบตัวเรา เมื่อฝนตกก็ถูกชะลงแม่น้ำ และเดินทางออกสู่ทะเล เมื่อฉันได้เริ่มดำน้ำแบบสกุบา ฉันก็ได้เห็นผลกระทบที่เกิดจากขยะพลาสติกอย่างชัดเจน สัตว์จำนวนมากตายลงด้วยสาเหตุอันผิดธรรมชาติ พวกมันกินพลาสติกเข้าไป บ้างไม่ได้ตั้งใจ บ้างกลับนึกว่าพลาสติกคือแมงกะพรุน อาหารของพวกมัน

เมื่อกลางปี 2561 ได้เกิดเหตุการณ์น่าเศร้าสลด วาฬนำร่องครีบสั้นได้ลอยเข้ามาในคลองที่บ้านคลองนาทับ อ.จะนะ จ.สงขลาด้วยอาการอ่อนแรง เมื่อได้รับแจ้งจากชาวบ้าน ทีมสัตวแพทย์ก็เร่งให้การช่วยเหลือ แต่อาการของวาฬกลับแย่ลงก่อนที่จะตายในที่สุด การผ่าชันสูตรซากพบว่าวาฬมีอาการปอดอักเสบ หัวใจขาดเลือด พบพยาธิในปอด ท่อน้ำดีและลำไส้ และพบขยะจำพวกพลาสติกในส่วนต้นของกระเพาะอาหารจำนวน 85 ชิ้น (หนัก 8 กิโลกรัม)¹ เมื่อเดือนสิงหาคมที่ผ่านมาได้เกิดเหตุการณ์น่าเศร้าขึ้นอีกครั้งเมื่อ มาเรียม ลูกพะยูนที่พลัดหลงกับแม่ที่ชายฝั่ง จ.ตรัง ได้ตายไปหลังจากได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่กรมอุทยานฯ เป็นเวลากว่า 3 เดือน การผ่าชันสูตรซากพบขยะพลาสติกขวางลำไส้อยู่หลายชิ้น ทำให้เกิดการอุดตัน อักเสบ และติดเชื้อในกระแสเลือดและระบบทางเดินหายใจ จนกระทั่งเกิดอาการช็อกและตายในที่สุด² ไม่ได้มีเพียงสัตว์น้ำเท่านั้นที่ได้รับอันตรายจากการกินขยะพลาสติกเข้าไป เมื่อเดือนมิถุนายนที่ผ่านมาได้มีการรายงานข่าวว่าที่เมืองนารา ประเทศญี่ปุ่น พบวาฬตายถึง 9 ตัว ตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน สาเหตุการตายมาจากการกินขยะพลาสติกเข้าไป ทั้งถุงพลาสติกและพลาสติกห่ออาหาร โดยนักท่องเที่ยวยังจะทิ้งพลาสติกห่ออาหารไว้ที่นาราพาร์ค กวางไถ่กลิ่นอาหารที่ติดอยู่กับห่อพลาสติกก็เข้าใจว่าเป็นอาหารจึงกินเข้าไป พบขยะพลาสติกกว่า 4 กิโลกรัมในท้องของกวางที่เสียชีวิตลงตัวหนึ่ง³

พลาสติกไม่ได้ถูกบริโภคโดยสัตว์เท่านั้น คนเองก็บริโภคพลาสติกเข้าไปโดยไม่รู้ตัว พลาสติกเหล่านี้คือไมโครพลาสติกหรือพลาสติกขนาดเล็กที่ปนเปื้อนอยู่ในอาหารที่คนบริโภคเข้าไปนั่นเอง แม้จะยังไม่มีการวิจัยออกมายืนยันได้ถึงอันตรายที่เกิดขึ้นจากการที่คนบริโภคไมโครพลาสติกที่ปนเปื้อนอยู่ในอาหารเข้าไป แต่ก็มีความเสี่ยง⁴ ในเมื่อวงจรของพลาสติกเริ่มจากคนใช้พลาสติก คนทิ้งพลาสติก สัตว์กินพลาสติก คนกินสัตว์ วิธีที่จะป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับสุขภาพของเราได้ดีที่สุดคือ การลดหรือถ้าเป็นไปได้ก็งดการใช้พลาสติกนั่นเอง

ในปี 2561 ประเทศไทยมีขยะมูลฝอยถึง 27.8 ล้านตัน เพิ่มขึ้น 1.64% จากปี 2560 แต่มีขยะพลาสติกเพียง 500,000 ตัน จาก 2 ล้านตันเท่านั้นที่ถูกนำไปรีไซเคิล นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าประเทศไทยนำเข้าขยะพลาสติกจากต่างประเทศเป็นอันดับต้นๆ โดยในต้นปี 2561 ไทยนำเข้าขยะพลาสติกจากญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และฮ่องกงเฉลี่ยมากถึงเดือนละ 75,000 ตัน อย่างไรก็ตามในเดือนมิถุนายน 2561 ได้มีคำสั่งชั่วคราวห้ามนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์และพลาสติก ทำให้ในช่วงครึ่งปีหลังมีการนำเข้าขยะพลาสติกลดลงเฉลี่ยเดือนละ 35,000 ตัน

ฉันเดินทางมุ่งมั่นกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตัวเองให้ลดการใช้พลาสติกลงอย่างจริงจัง จนผู้คนรอบข้างทั้งเพื่อนและครอบครัวต่างก็ได้รับอิทธิพลในการที่จะช่วยลดภาระของโลกจากขยะพลาสติกของฉันไปด้วย ถึงแม้จะเป็นจุดเล็กๆ แต่ฉันก็เชื่อว่าฉันจะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้เพื่อให้คนและสัตว์สามารถอยู่ร่วมกันได้ในโลกที่จะไม่จมกองขยะพลาสติกในอนาคต

เด็กชายกำลังมองดูผลงานทางศิลปะที่ถูกสร้างขึ้นจากขยะ โดยกลุ่มเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม Greenpeace ในฟิลิปปินส์ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2560 ภาพโดย Reuters/Erik De Castro

¹<https://www.bbc.com/thai/thailand-44346034>

²<https://www.thairath.co.th/news/local/south/1639971>

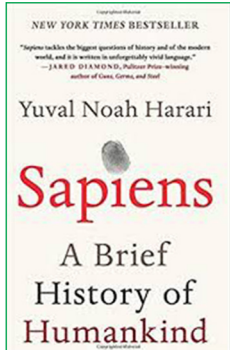
³<https://www.bbc.com/news/world-asia-48941494>

⁴<https://www.thairath.co.th/news/society/1657491>

แนะนำหนังสือ

“Sapiens : a brief history of humankind”

(เซเปียนส์ : ประวัติย่อมนุษยชาติ)

“Sapiens” หนังสือเล่มนี้จัดเป็นหนังสือทางด้านมานุษยวิทยา แนวประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ที่น่าติดตาม เป็นผลงานของ Yuval Noah Harari นักวิชาการชาวอิสราเอล เป็นการบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของ Homo sapiens ซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์มนุษย์เพียงสปีชีส์เดียวที่ประสบความสำเร็จบนโลกใบนี้ นับตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นลิงไร้หางที่ไม่มีความสำคัญ จนกลายเป็นผู้ครอบครองโลก “การปฏิวัติการรับรู้”

ที่เกิดขึ้นเมื่อ 70,000 ปีก่อน ได้เป็นจุดเริ่มต้นครั้งสำคัญ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมของเซเปียนส์ ก่อให้เกิดความสามารถด้านการสื่อสารที่สำคัญ ที่เอื้อให้เซเปียนส์สร้างกฎ กติกา ระบบ แบบแผน

หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมเรื่องราวของมวลมนุษยชาติ Homo sapiens กว่า 70,000 ปีเอาไว้ได้อย่างย่อๆ ตั้งแต่กำเนิดมนุษย์ การดิ้นรนต่อสู้ ความขัดแย้ง การร่วมมือ ความเจริญรุ่งเรือง จากต้นกำเนิดบรรพบุรุษของพวกเรา ไปจนถึงโลกยุคดิจิทัล และอินเทอร์เน็ตในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นการไขปัญหาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์และในโลกยุคใหม่ ครบถ้วนทุกมิติ ความคิดในมุมมองเชิงวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศาสนา เป็นต้น

เนื้อหาภายในหนังสือเล่มนี้ ได้แก่ ลำดับเวลาทางประวัติศาสตร์/การปฏิวัติการรับรู้/สัตว์ที่ไม่สลักสำคัญ/ต้นไม้แห่งความรู้/วันหนึ่งในชีวิตของอดัมและอีฟ/น้ำท่วมใหญ่/การปฏิวัติเกษตรกรรม/เรื่องหลอกหลวงครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ /การสร้างพีระมิด/ข้อมูลลึกลับมอง/ประวัติศาสตร์ไร้ซึ่งความยุติธรรม/การรวมเป็นหนึ่งของมนุษยชาติ/ลูกศรแห่งประวัติศาสตร์/หอคอยเงินตรา/วิสัยทัศน์แบบจักรวรรดิ/หลักธรรมแห่งศาสนา/ความลับของความสำเริง/การปฏิวัติวิทยาศาสตร์/การค้นพบความไม่รู้/การสมรสระหว่างวิทยาศาสตร์และจักรวรรดิ/หลักการของนายทุน/กงล้อแห่งอุตสาหกรรม/การปฏิวัติอย่างถาวร/แล้วพวกเขาก็อยู่กันอย่างมีความสุขนับจากนั้นมา/จุดจบโฮโมเซเปียนส์/สัตว์ที่กลายเป็นพระเจ้า

ตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นภาษาฮิบรู ในปี 2010 ต่อมาได้แปลเป็นภาษาอังกฤษในปี 2014 และชนะรางวัล National Library of China's Wenjin Book Award ในฐานะหนังสือที่ดียอดเยี่ยมที่สุดในปี 2014 เป็นหนังสือขายดีใน The New York Times Best Seller

หมายเหตุ: หนังสือเล่มนี้มีฉบับแปลเป็นภาษาไทย โดย ดร.นำชัย ชีววิวรรณ ดัดตามอ่านตัวเล่ม ได้ที่ งานบริการ ห้องสมุดสถาบันวิจัยประชากรและสังคม ม.มหิดล

ที่มา: Yuval Noah Harari. (2015). Sapiens : A brief history of humankind. New York : Harper.

การประชุมนานาชาติครั้งที่ 17 ISQOLS
ANNUAL CONFERENCE

เรื่อง Happiness in a Multicultural World
ณ เมืองกรานาดา ประเทศสเปน

The International Society for Quality-of-Life Studies (ISQOLS) ได้จัดการประชุมนานาชาติเกี่ยวกับเรื่องความสุขและคุณภาพชีวิตมาถึงปัจจุบันเป็นครั้งที่ 17 แล้ว มีวัตถุประสงค์ในการจัดประชุมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนางานวิจัยในด้านคุณภาพชีวิตและความสุข โดยในปีนี้ได้จัดขึ้นระหว่างวันที่ 4-7 กันยายน 2562 ที่ University of Granada เมืองกรานาดา ประเทศสเปน หัวข้อการประชุมในปีนี้เป็นเรื่อง Happiness in a Multicultural World มีบทความวิจัยจำนวนกว่า 170 เรื่องที่ถูกนำเสนอในการประชุม ซึ่งเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและความสุขในมิติต่างๆ อาทิ คุณภาพชีวิตในประชากร 3 ช่วงวัยและประชากรกลุ่มเฉพาะ เช่น แรงงานย้ายถิ่น ชนกลุ่มน้อย ประชากรที่อาศัยในเมือง ประชากรชาวยุโรป คุณภาพชีวิตกับเพศวิถี ระเบียบวิธีการศึกษาและเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต คุณภาพชีวิตในมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์ รวมไปถึงนโยบายที่เกี่ยวข้อง

เสวนาได้ขยายประชากร

จัดเป็นประจำทุกวันพุธ เวลา 12.30-13.30 น. ณ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม สนใจกำหนดการเสวนาแต่ละเดือน สามารถดูได้จาก www.ipsr.mahidol.ac.th

ครั้งที่ 1051 “ทัศนคติของพ่อแม่ต่อลูกที่มีความหลากหลายทางเพศ: ข้อค้นพบจากงานวิจัยและแนวทางการต่อยอดงานวิจัย” นายคมกฤษ ตะเพียนทอง, 7 ส.ค. 62

ครั้งที่ 1052 “พฤติกรรมการฆ่าตัวตายของวัยรุ่น: ภาพสะท้อนของปัญหาหนึ่งในสังคมสูงวัย” นายพงษ์ศักดิ์ สกุลทักษิณ, ศ.ดร.ปัทมา ว่าพัฒนางศ์, คุณอรอุมา ไก่สมบัติ, 14 ส.ค. 62

ครั้งที่ 1053 “ASEAN Health Care Systems in the 21st Century” Duane Matcha, 21 ส.ค. 62

ครั้งที่ 1054 “How to Deal with Persistent Rural Marginalization and Inequality?” Assoc. Prof. Dr. Han Siu Edo Andriesse, 28 ส.ค. 62

ครั้งที่ 1055 “Accessibility to Health Services and Health Seeking Behavior among Different Ethnic Groups of Migrants from Myanmar in Thailand” Hnin Oo Mon, 4 ก.ย. 62

ครั้งที่ 1056 “Travelling Across National Borders for Medical Treatments” Asst. Prof. Dr. Suchada Thaweessit, 11 ก.ย. 62

ครั้งที่ 1057 “การวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์ และเป็นมิตร” ศ.นพ.วิโรจน์ ไวกานิชกิจ, สุริยา คลังฤทธิ์, ภัสสร มิ่งไธสง, วนิดา สุขกุล, 25 ก.ย. 62

ครั้งที่ 1058 “Educational Migration from Kazakhstan to HongKong. Migration Flow Prospects” Viktor Kazakov, 25 ก.ย. 62

สุขภาพคนไทย 2562

“สุขภาพคนไทย” เป็นรายงานที่ทางสถาบันวิจัยประชากรและสังคมจัดทำทุกปีเพื่อรวบรวมประเด็นทางสุขภาพที่น่าสนใจของประเทศไทย โดยในปี 2562 ได้นำเสนอเรื่อง “สื่อสังคม สื่อสองคม” โดยมีบทความพิเศษประจำฉบับที่ตีแผ่มุมสว่างและมุมมืดของโลกออนไลน์ ที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่และสุขภาพของคนไทยในยุคข้อมูลข่าวสาร โดยยกกรณีตัวอย่างเพื่อให้สามารถเห็นภาพและวิเคราะห์ไปพร้อมกัน

รายงานฉบับนี้ ยังมีหมวดตัวชี้วัดสุขภาพเช่นเคย โดยปีนี้มุ่งเน้นที่สุขภาพของประชากรเปราะบาง ทั้งที่เปราะบางจากสถานภาพทางกฎหมาย การถูกแบ่งแยกหรือกีดกันทางสังคม และสิทธิการเข้าถึง

สุดท้าย รายงานสุขภาพคนไทยได้รวบรวมเรื่องเด่นด้านสุขภาพในปี 2561 เพื่อให้สังคมได้ร่วมเรียนรู้ และวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไปพร้อมกัน

ท่านใดสนใจติดต่อได้ที่: โครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170 โทร. 02 4410201-4 ต่อ 100

download ทางเว็บไซต์: <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/FileUpload/PDF/483-Thai-Health-2019.pdf>

“การทำสวน” อาจเป็นงานอดิเรกที่ช่วยทำให้คุณมีอายุยืนยาวถึง 100 ปี

คนร้อยปีในหลากหลายประเทศในโลก ได้แบ่งปันประสบการณ์ที่คาดว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยทำให้มีอายุยืนยาวจนถึงหนึ่งร้อยปี นั่นคือ การมีอาชีพหรืองานอดิเรกเป็นการทำสวนหรือปลูกต้นไม้ ลักษณะการทำงานดังกล่าว ทำให้ศตวรรษิกชนคนร้อยปีมีกิจกรรมทางกายระหว่างวัน ได้รับอากาศบริสุทธิ์เพราะต้องทำงานกลางแจ้ง และเป็นงานอดิเรกที่ทำได้ง่าย ส่งผลต่อการมีร่างกายแข็งแรง ไม่มีความเครียด และมีอายุยืนยาว นอกจากนี้แล้วมีงานวิจัยจากประเทศออสเตรเลียที่ทำการติดตามผู้สูงอายุชายและหญิงที่ทำสวนอยู่เป็นประจำ และยืนยันว่าผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคความจำเสื่อมน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำสวนถึงร้อยละ 36

ภาพโดย: ศุทธิดา ชวนวัน

การทำสวน หรือปลูกพืชผักสวนครัว เป็นอีกหนึ่งงานอดิเรกที่เราทำได้ง่ายๆ ตั้งแต่วันนี้ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการสูงวัยอย่างมีพลัง

ที่มา: <https://www.bbc.com/worklife/article/20181210-gardening-could-be-the-hobby-that-helps-you-live-to-100>

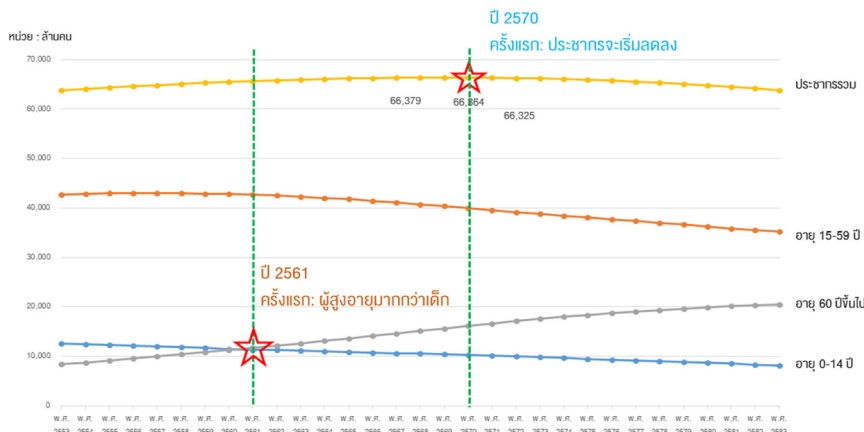
การคาดประมาณประชากร บอกอะไรได้บ้าง?

การคาดประมาณประชากร ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนนโยบายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข รวมทั้งการให้บริการของรัฐแก่ประชากรในประเทศ ทั้งนี้ ข้อมูลการคาดประมาณประชากรล่าสุด ที่ได้คาดประมาณประชากรไทย ตั้งแต่ปี 2553-2583¹ ให้ข้อมูลที่น่าสนใจ ดังนี้

- ◆ ประชากรไทยมีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ และจะเริ่มลดจำนวนลงในปี 2570
- ◆ การที่เด็กเกิดน้อยลง ส่งผลให้ประชากรอายุ 0-14 ปี มีแนวโน้มลดลง
- ◆ ประชากรอายุ 15-59 ปี (วัยแรงงาน) มีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกัน

- ◆ ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป (ผู้สูงอายุ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 2561 เป็นปีแรกของไทยที่จำนวนประชากรสูงอายุมากกว่าเด็ก

ที่มา: ¹สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2583 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

ข่าวสถาบันฯ

* 18-19 ก.ค. 62 สถาบันฯ จัดสัมมนาพัฒนาการจัดการงานวิจัยและการเรียนการสอน ครั้งที่ 29 หัวข้อ “Breaking Out Our Shell” ณ โรงแรมที่ เดอะริเวอร์ฟรอนท์ จ.กาญจนบุรี * 24-25 ก.ค. 62 รศ.ดร.อารี จำปากล้วย น.ส.กษมา ยาโกะ ร่วมประชุม “The Long Term Impact of Diverse Parental Migration Experiences on Youth Transition to Adulthood: A Case Study of Thailand” ณ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย * 26 ก.ค. 62 สถาบันฯ ร่วมพิธีทำบุญตักบาตร ถวายเป็นพระราชกุศล และพิธีถวายพระราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 67 พรรษา 28 กรกฎาคม 2562 ณ สำนักงานอธิการบดี * 1-2 ส.ค. 62 นักศึกษาสถาบันฯ นายดิฐพงศ์ ประเสริฐไพฑูรย์ นายสุริยา คลังฤทธิ์ น.ส.ภัลลสร มิ่งไธสง และ น.ส.วนิดา สุขกุล นำเสนอผลงานในการประชุม The 7th University of Malaya Discourse and Society International Conference 2019 (UMDS2019) on Discourse, Society and Interaction ณ ประเทศมาเลเซีย * 8 ส.ค. 62 รศ.ดร.ศรีนทร์ เกรย์ ผู้อำนวยการสถาบันฯ ในฐานะประธานคณะกรรมการตัดสินรางวัลแม่ 100 ปี แดงขาวประกาศผลการคัดเลือกแม่ดีเด่น “มหิดล-วันแม่” ประจำปี 2562 * 9 ส.ค. 62 รศ.ดร.ศรีนทร์ เกรย์ กราบทูลเบิกผู้ได้รับการคัดเลือกเป็น “แม่ 100 ปี” เข้ารับเกียรติบัตรจาก สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี อ.ดร.สิรินทรา พูลเกิด ถวายรายงานประจำปีบอรรถนิทรรศการหัวข้อ “ลักษณะทางประชากรกับการกินผักและผลไม้ของคนไทย” เนื่องในงานมหิดล-วันแม่ ประจำปี 2562 ณ สำนักงานอธิการบดี * 19-30 ส.ค. 62 ผศ.ดร.พจน ทั่นจางสิทธิ์ และคณะ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “Burden of Disease and Cost-Effectiveness Analysis” ณ สถาบันฯ * 23-24 ส.ค. 62 สถาบันฯ ร่วมจัดนิทรรศการโครงการ โรงเรียนฉลาดเล่น และศูนย์วิจัยความสุขคนทำงานแห่งประเทศไทย ในงาน MAHIDOL R-I-S-E NOW (Mahidol University’s Research and Innovation Special Exhibition) ณ คณะทันตแพทยศาสตร์ * 23 ส.ค. 62 สถาบันฯ จัดงานปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ ประจำปี การศึกษา 2562 รูป 1 * 29 ส.ค. 62 สถาบันฯ จัดงานแสดงความยินดีกับมหาบัณฑิต ประจำปี การศึกษา 2561 รูป 2 * 4-7 ก.ย. 62 รศ.ดร.ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และทีมนักวิจัย ร่วมประชุม และนำเสนอผลงานในการประชุม The 2019 International Society for Quality-of-Life Studies (ISQOLS) Conference ณ University of Granada ราชอาณาจักรสเปน * 6 ก.ย. 62 สถาบันฯ จัดอบรม “การฝึกซ้อมดับเพลิงและการฝึกซ้อมอพยพหนีไฟ ประจำปีงบประมาณ 2562” * 9-13 ก.ย. 62 ผศ.ดร.เฉลิมพล แจ่มจันทร์ ร่วมประชุม Thai Coast: Coastal Vulnerability, Resilience and Adaptation in Thailand ณ ประเทศอังกฤษ * 10-14 ก.ย. 62 รศ.ดร.ศรีนทร์ เกรย์ ร่วมประชุมและเป็นวิทยากรบรรยายเรื่อง “Health Care Services in an Ageing Society” ในการอบรม Summer Course on Ethics and Applied Philosophy ณ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย * 11 ก.ย. 62 ต้อนรับคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ม.มหิดล เข้าศึกษาดูงานระบบ แจ้งซ่อมบำรุงออนไลน์ของสถาบันฯ * 13 ก.ย. 62 ศูนย์วิจัยความสุขคนทำงานแห่งประเทศไทย จัดประชุมเพื่อค้นหาคำว่า “วัฒนธรรมองค์กร ค่านิยมองค์กร และดีเอ็นเอ (DNA) บริษัท ควอลิตี้ พลัส เอสเตติก อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด” ณ สถาบันฯ รูป 3 * 13-16 ก.ย. 62 ผศ.ดร.ปิยวัฒน์ เกตุวงศา ร่วมประชุม 30 Years of Children’s Rights และ Green Templeton College Obesity Conference ณ ประเทศอังกฤษ * 16-17 ก.ย. 62 ศูนย์วิจัยความสุขคนทำงาน แห่งประเทศไทย จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ “การบริหารจัดการองค์ความรู้ความสุขในการทำงาน ระดับก้าวหน้า” (Advanced Routine to Happiness : Advanced R2H) ณ สถาบันฯ * 16-22 ก.ย. 62 อ.ดร.ดุสิตา พึ่งสำราญ และคณะ ร่วมกับ The Global Evaluation and Monitoring Network (GEMNet Health) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการนานาชาติ “Qualitative Methods in Evaluation of Public Health Programs” ณ โรงแรมฮิลตัน มักกะสัน กรุงเทพฯ รูป 4

วิสัยทัศน์: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
เป็นสถาบันชั้นนำในระดับโลก
ที่รสร้างวิชาการด้านประชากรและสังคม
เพื่อการพัฒนายั่งยืน

รูป 1

รูป 2

รูป 3

รูป 4

ขอเชิญปฐมนิเทศ
“สำนักงานสภานโยบาย
สอ. กระทรวง นวัตกรรม
ใช้ประโยชน์”

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตเลขที่ 17/2536
ปณจ.พุทธมณฑล

บริเวณอาคารประชาสัมพันธ์
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

QR code สำหรับเข้าเว็บไซต์
จดหมายข่าวประชากรและการพัฒนา

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170 โทรศัพท์ 0-2441-0201 0-2441-9666 โทรสาร 0-2441-9333 E-mail: director@mahidol.ac.th Website: www.ipmr.mahidol.ac.th ที่ปรึกษา รศ.ดร.ศรีนทร์ เกรย์ ผู้อำนวยการสถาบันฯ บรรณาธิการ จงจิตร ฤทธิรงค์ ปราโมทย์ ประสาทกุล ศุภิตา ขววัน กองบรรณาธิการ กลสมน ขำสุวรรณ กฤติญา ล้ออังกูร กัญญา อภิพรชัยสกุล กาญจนา ตั้งชลทิพย์ เกียรตินิยม ชันดี จักรพรรดิ ใสยอง เฉลิมพล แจ่มจันทร์ ปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์ พงศา บุญศิริระพี วัฒนกุล มนสิการ กาญจนจิตรรา รินา ต๊ะดี โยธิน แสงดี วรชัย ทองไทย ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต สักกรินทร์ นิยมศิลป์ สิรินทรา พูลเกิด สุชาดา ทวีสิทธิ์ สุภาณี ปลื้มเจริญ สุริยพร พันพิง เสาวภาค สุขสินชัย อภิชาติ จำรัสฤทธิ์วงศ์ อมรา สุนทรธาดา อารี จำปากล้วย ฝ่ายศิลป์ จุฬารัตน์ ทรัพย์ยอดแก้ว สมชาย ทรัพย์ยอดแก้ว ฝ่ายสมาชิก จีวรรณ หงษ์ทอง ติดต่อสอบถามโครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากร โทรศัพท์ 0-2441-0201 ต่อ 100 หรือ 0-2441-9666